

اثربخشی بسته آموزش دلگرم‌سازی والدین بر افزایش علاقه اجتماعی در نوجوانان با اختلال رفتاری

مینا پورنعمت^۱، دکتر حمید علیزاده^۲ و دکتر نورعلی فرخی^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف اثربخشی بسته آموزش دلگرم‌سازی والدین بر افزایش علاقه اجتماعی در نوجوانان با اختلال رفتاری انجام شد. روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع نیمه آزمایشی پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش را دانش‌آموزان پایه ششم تا نهم شهر تهران در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ تشکیل داد. از این جامعه، نمونه‌ای به حجم ۳۰ نفر از مدرسه رسالت (منطقه ۱) شهر تهران با استفاده از نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شد، برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه علاقه اجتماعی آدلر استفاده شد. ۳۰ مادر به صورت تصادفی در گروه آزمایش (۱۵ نفر) و گروه گواه (۱۵ نفر) قرار داده شدند، سپس گروه آزمایش به مدت ۱۱ جلسه برنامه آموزشی دلگرم‌سازی را دریافت کرد و گروه گواه در هیچ مداخله‌ای شرکت نکردند. داده‌های حاصل از این پژوهش با استفاده از آزمون تحلیل کواریانس چند متغیره تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد که بین گروه آزمایش و کنترل در متغیر وابسته تفاوت معناداری وجود دارد ($p < 0/05$). بنابراین با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان نتیجه‌گیری کرد که تدوین برنامه آموزش دلگرم‌سازی برای والدین دارای نوجوانان با اختلال‌های هیجانی-رفتاری بر علاقه اجتماعی موثر است و از آن به عنوان روش درمانی موثر می‌توان سود جست.

واژگان کلیدی: آموزش دلگرم‌سازی، علاقه اجتماعی، اختلال رفتاری، نوجوانان

^۱ گروه روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران

^۲ گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، واحد علامه طباطبایی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

^۳ گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، واحد علامه طباطبایی، تهران، ایران

مقدمه

دوره نوجوانی با شور و هیجان، احساسات متناقض، تحریکات فیزیولوژیکی و عواطفی پر تنش همراه می‌باشد (حسن، ویگنولز و اسشوارتز^۱، ۲۰۱۸). این دوره حساس و بحرانی است و از این رو نوع روش تربیتی به کار رفته توسط والدین، نقش بسیار مهمی در شکل دادن به شخصیت آینده نوجوان دارد (سهرابی، خانجانی و زینالی، ۱۳۹۴). به همین منظور روانشناسان بر روابط مراقبین با نوجوان تاکید بسیار کرده‌اند زیرا باور دارند واکنش‌های متقابل و صمیمیت والدین اساس تحولات نوجوان را تشکیل داده و خطر ابتلای ایشان را به اختلال‌های روانی کاهش می‌دهد (وولف و مش^۲، ۲۰۰۶). چرا که خانواده شبکه‌ای متقابل از الگوهای ارتباطی است که در آن والدین و نوجوانان در فرایندی دو سویه با یکدیگر تعامل دارند، در این مجموعه طرفین قادرند تاثیرات زیادی بر یکدیگر بگذارند. نحوه شکل‌گیری ارتباط میان والدین و نوجوانان بسیار مهم است و موجب می‌شود اختلاف‌ها و تعارض‌های میان والدین و نوجوانان به شکل موثری از میان برداشته شود و از وخیم شدن روابط جلوگیری کند (همايون و اسکات^۳، ۲۰۱۴).

در نظریه کولمن (۲۰۱۰)، هر یک از مشکلات نوجوانان در یک سن به تقویمی خاص به نقطه اوج تنش خود می‌رسد که با توجه به تفاوت‌های جنسیتی تغییرپذیر است، و هر زمان که سن اوج تنش برای چند مسئله یا مشکل همزمان شود، سازگاری نوجوان دچار مشکل می‌شود، و در چنین وضعیتی است که مشکلات رفتاری برای آنان بیشتر نمایان می‌شود (ایرنتیت^۴ و همکاران، ۲۰۱۸). اریکسون، دوره نوجوانی را دوره هویت یابی در مقابل بی‌هویتی می‌داند، و با توجه به اینکه هویت‌یابی وحدتی است که بین سه سیستم زیستی، اجتماعی و روانی به وجود می‌آید، در صورتیکه چنین وحدتی حاصل نشود نوجوانان دچار آشفتگی در روابط و اختلال‌های رفتاری می‌گردند (انیسی، سلیمی، میرزمانی، رئیس و نیکنام، ۱۳۸۶).

اختلال‌های رفتاری طیف وسیعی از مشکلات نوجوانان را از رفتارهای پرخاشگرانه و تکانشی تا رفتارهای افسرده‌گونه و گوشه‌گیری را در بر می‌گیرد. نوجوانان با اختلال‌های رفتاری بنا بر ماهیت رفتارهایشان احتیاجات روانی، تربیتی و آموزشی متفاوتی با سایر نوجوانان دارند لذا برای آموزش، تربیت و ترمیم رفتارهای آنان لازم است (اسماعیلی نسب، علیزاده، احدی، دلاور و اسکندری، ۱۳۹۰). چگونگی طبقه‌بندی این اختلال‌ها با توجه به انواع و دشواری‌های رفتاری آنان تعیین می‌شود.

^۱ - Hassan, Vignoles & Schwartz

^۲ - Wolfe & Mash

^۳ - Humayun & Scott

^۴ - Erentaitė

همچنین علل متفاوتی می‌تواند زیر بنای مشکلات رفتاری مشابهی باشد و در مقابل انواع متفاوت مشکلات رفتاری می‌تواند از علل مشابهی حاصل آمده باشد (مبیینی، ۱۳۹۱). علت آن می‌تواند عواملی همچون محرک‌های محیطی نامناسب، مانند عدم پذیرش نوجوان، عدم محبت و حمایت کافی از طرف والدین، افراط در محبت، بی‌هدفی در خانواده، سردی کانون خانواده، عدم مراقبت و دلسوزی‌های مادر، دلبستگی نایمن در خلال نوجوانی و استرس والدین منشا شده باشد (پاپاگنو و تروجانو^۱، ۲۰۱۸). عوامل بسیاری در موفقیت و مشکلات نوجوانان سهم دارند که برخی از آنها شناختی هستند و برخی نظیر محیط خانوادگی، جایگاه اجتماعی-اقتصادی و راه‌های مقابله با تنیدگی استقلال نسبی از والدین، گرایش به همسالان، هویت یابی اجتماعی و جنسی، برنامه‌ریزی جهت ورود به دانشگاه و انتخاب شغل از جمله عوامل تنیدگی زایی به حساب می‌آیند که بر رفتار و روابط آنها تأثیر منفی دارد (عابدینی، ۱۳۸۲).

اغلب والدین تعامل مناسبی نداشته و از لحاظ عاطفی با فرزندانشان بسیار فاصله دارند. خانواده‌های دارای تعاملات منفی و نامناسب بیشترین میزان اختلال‌ها و مشکلات را نشان می‌دهند و فرزندان که در چنین خانواده‌هایی رشد می‌کنند مسلماً دچار مشکلات عاطفی و رفتاری خواهند شد. این نوجوانان چالش‌های فراوانی را برای والدین و اطرافیانشان به وجود می‌آورند. (اسلمرود^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). نتایج این پژوهش‌ها با دیدگاه روانشناسی فردی آدلر که معتقد است رابطه میان والد و فرزندان و بافت اجتماعی فرزند عاملی مؤثر در کاهش یا افزایش نشانه‌های اختلال‌های رفتاری نوجوانان می‌باشد، همخوان است تاکید آدلر بر بافت اجتماعی انسان و تعامل فرد با این بافت، در جایگاه متغیر علاقه اجتماعی در نظریه او قابل درک است. مشکلات اجتماعی به موانع به وجود آمده در فرایند انطباق و سازگاری نوجوانان با جامعه اشاره دارد. نوجوانان علاوه بر رشد جسمی و شناختی نیازمند هستند که از نظر اجتماعی نیز رشد کنند (فرانک و شوشانا^۳، ۲۰۱۹). روابط اجتماعی با همسالان و ادراک از خود، عواملی هستند که در رشد اجتماعی نوجوانان نقش مهمی دارند، پژوهش‌هایی که درباره‌ی روابط اجتماعی با همسالان انجام شده، نشان می‌دهد که روابط ضعیف با گروه همسن با الگوی عمومی منفی ادراک از خود همراه است (سیف، بشاش و لطیفیان، ۱۳۸۳). آدلر علاقه اجتماعی را شاخص اصلی سلامت روان در نوجوانان و بزرگسالان می‌داند و آن را به صورت استعداد فطری برای همکاری کردن با دیگران جهت دستیابی به هدف‌های شخصی و اجتماعی

^۱ - Papagno & Trojano

^۲ - Slemrod

^۳ - Frank & Shoshana

تعریف می‌کند (فانگ و وبستر^۱، ۲۰۱۸). علاقه اجتماعی به وسیله بعضی از رفتارها مثل کمک کردن، سهیم بودن در کارها، با ادب بودن، سازگاری، همکاری و دلسوزی کردن، و عواطفی مثل تعلق داشتن، حس کمک به دیگران، اعتماد به دیگران و خوشبین بودن نشان داده می‌شود (لوکنا، والجو و جاوا^۲، ۲۰۱۸). فقدان علاقه اجتماعی نیز به وسیله خودمحوری، نیاز شدید به قدردانی و سپاسگذاری، حس انزوایی و نیاز شدید به تحت کنترل بودن نشان داده می‌شود (خباز، علیزاده، دلاور، صغری ابراهیمی، رستمی و بهجتی، ۱۳۹۴).

بنابراین به نظر می‌رسد، در این زمینه مدیریت نحوه فرزندپروری و آموزش والدین یکی از سودمندترین و اثربخش‌ترین مداخلات درمانی برای جلوگیری از اختلال‌های روانی دوره نوجوانی می‌باشد (اسچوبرت^۳ و همکاران، ۲۰۱۹). در این میان آموزش دلگرم سازی یکی از انواع آموزش‌های خانواده است که بر اساس روانشناسی فردنگر پایه‌ریزی شده است و به ایجاد زمینه برای تهییج، دلگرم‌سازی، قوت قلب و انگیزه‌دهی نظر دارد (ابولقاسمی، فلاحی، بابائی و کاوه جت، ۱۳۹۱). پژوهشگران معتقدند که دلگرمی باعث می‌شود شخص احساس تعلق داشته باشد و از وقف خود برای بهزیستی جامعه احساس رضایت کند. آدلر، دلگرمی را یکی از نیازهای انسان معرفی می‌کند، او نیاز به ارزشمندی، احساس قابلیت، نیاز به تعلق و دلگرم‌سازی را به عنوان چهار نیاز اصلی انسان بیان می‌کند (صفاری نیا و مهمان نوازان، ۱۳۹۳). دلگرمی، اعتماد شخص و احساس ادراک فرد از خود را نیرو می‌بخشد و در نتیجه کلیدی برای رشد و پرورش شخصیت می‌باشد. از طرف دیگر دلگرمی کلیدی در ارتقاء و فعال‌سازی علاقه اجتماعی در افراد است. زیرا دارای ابعاد است که نگرش و دید مثبت به خود، حس تعلق و جرات ناکامل بودن از ابعاد بسیار مهم آن هستند (ارگونر-تاکینالپ و تیزی^۴، ۲۰۱۶). تحقیقات نشان داده است که آموزش دلگرم‌سازی باعث می‌شود که افراد با جرات‌تر، بردبارتر و با اعتماد بنفس بالاتری عمل کنند و نیز دارای رفتار دوستانه‌تری با دیگران بوده، احساس ثبات بیشتری کرده و همچنین بهتر قادر باشند با مسائل و مشکلات خود مقابله نمایند (صفاری نیا و مهمان نوازان، ۱۳۹۳). در تحقیق والش (۲۰۱۲) آمده است که دلگرم‌سازی شجاعت فرد را تقویت می‌کند. همچنین آموزش دلگرم‌سازی بر ارتقای رفتار جرات‌مندانه موثر است. از آن جمله می‌توان به آموزش دلگرم‌سازی به عنوان مهارتی که موجبات توانمندسازی روانی را فراهم می‌آورد، اشاره نمود. سلیمی و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهش خود نشان دادند که دلگرم‌سازی باعث می‌شود افراد بسیار با جرات‌تر،

^۱ - Fung & Webster

^۲ - Lucena, Vallejo & Jaua

^۳ - Schubert

^۴ - Ergüner-Tekinalp & Terzi

بردبارتر و با اعتماد به نفس بالاتری عمل کنند و نیز دارای رفتار دوستانه تری با دیگران بوده، احساس ثبات بیشتری نموده و همچنین قادر باشند بهتر با مسائل و مشکلات خود مقابله کنند. نظر به اهمیت دوره نوجوانی و لزوم آگاهی والدین با تغییراتی که در این دوره به وقوع می‌پیوندد و با توجه به مواد مطرح شده در بالا، برای دست یابی به خودکارآمدی، احساس شایستگی، کفایت و قابلیت کنار آمدن با مشکلات زندگی، نیاز مبرم به دلگرمی احساس می‌شود. بنابراین، از آنجایی که برخی از مردم در طی زندگی خود دلگرمی کمتری را دریافت می‌کنند و ممکن است با نوعی احساس کهنتری و بی‌کفایتی مواجه شوند و با همین احساسات وارد شغل، ازدواج، رابطه با دوستان و به طور کلی زندگی شوند. همچنین با در نظر داشتن اینکه افراد دلگرم، دید مثبت و واقع‌گرایانه به خود و دیگران دارند و نسبت به تجربه کردن باز و گشوده هستند و تعاملات اثربخشی با محیط اطراف و روابط بین فردی خود دارند، این پژوهش با هدف اثربخشی بسته آموزش دلگرم‌سازی والدین بر افزایش علاقه اجتماعی در نوجوانان با اختلال رفتاری انجام شد.

روش شناسی

روش پژوهش حاضر نیمه تجربی و طرح مورد استفاده در این پژوهش طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون همراه با گروه کنترل است. جامعه آماری این پژوهش شامل دانش‌آموزان پایه ششم، هفتم و هشتم و نهم مدرسه رسالت منطقه ۱ تهران است. روش نمونه‌گیری در پژوهش حاضر روش در دسترس می‌باشد. نمونه در این پژوهش شامل ۳۰ نفر از دانش‌آموزان پایه ششم، هفتم، هشتم و نهم مدرسه رسالت منطقه ۱ تهران است. از بین دانش‌آموزانی که نمره پایین در علاقه اجتماعی گرفتند ۳۰ نفر انتخاب و به تصادف در دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و کنترل (۱۵ نفر) جایگزین شدند. گروه آزمایش ۱۱ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای تحت آموزش قرار گرفتند و گروه کنترل در لیست انتظار ماندند. جلسات آموزش دلگرم‌سازی والدین در جدول (۱) ارائه شده است.

ابزار پژوهش علاقه اجتماعی آدلر بود. **مقیاس علاقه اجتماعی برای نوجوانان ایرانی:** مقیاس علاقه اجتماعی برای نوجوانان ایرانی بر اساس نظریه آدلر و بررسی ویژگی‌های روانسنجی (ساختار عاملی و پایایی) ساخته شده است. نمونه آماری پژوهشگر که به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای با روش تصادفی از شهرهای مختلف ایران انتخاب شدند را ۳۹۶ نفر از نوجوانان ۱۳ تا ۱۹ سال تشکیل داده بودند. برای بررسی ساختار عاملی این مقیاس از تحلیل عاملی تاییدی و برای ارزشیابی کفایت مدل از شاخص‌های نسبت‌خی دو به درجه آزادی، شاخص برازش تطبیقی، شاخص برازش هنجارنشده و شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد استفاده شد. همچنین جهت بررسی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج شاخص‌های برازش نشان داد که مدل

پیشنهادی مناسب است و ساختار عاملی مرتبه دوم مقیاس علاقه اجتماعی با چهار عامل مسئولیت پذیری، انجام تکالیف، ارتباط همدلی، د اطمینان و احساس کهنتری و تلاش برای برتری برآزش قابل قبولی با داده ها دارد. ضریب آلفای کرونباخ برای چهار کامل مسئولیت پذیری، انجام تکالیف، ارتباط و همدلی، جرات و اطمینان و احساس کهنتری و تلاش برای برتری، و نیز آزمون به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۸۶، ۰/۶۰، ۰/۵۹، ۰/۸۷، به دست آمده است که نشان داد این پرسشنامه از همسانی درونی قابل قبولی برخوردار است. همچنین نشان داد که دختران در مقایسه با پسران نمره های بالاتری را در میزان مسئولیت پذیری انجام تکالیف، ارتباط همدلی و همچنین نمره کل پرسشنامه علاقه اجتماعی دارند. پژوهش حاضر، ساختار عاملی مرتبه دوم مقیاس علاقه اجتماعی را با چهار عامل مسئولیت پذیری انجام تکالیف، ارتباط همدلی، جرات اطمینان، احساس کهنتری تلاش برای برتری تایید کرد. بنابراین این مقیاس برای بررسی علاقه اجتماعی نوجوانان مناسب است.

جدول ۱. جلسات درمان آموزش دلگرم سازی

منابع	اهداف	عنوان	جلسه
مبینی (۱۳۹۱)	۱- معرفی محقق و تشکر و قدر دانی از حضور شرکت کنندگان در جلسه و آشنایی شرکت کنندگان با یک دیگر و توضیح مختصر در مورد مراحل آموزش ۲- معرفی کلی برنامه و بیان قوانین ۳- ارائه اطلاعات مختصر در مورد ارتباط والدین - فرزند و دلگرم سازی ۴- ایجاد توافق برسر زمان و ساعات برگزاری جلسات بعدی ۵- آشنایی با تعاریف اختلال رفتاری (۱) شناسایی علل اختلال رفتاری (۲) علایم این اختلال (۳) درمان های رایج این اختلال	جلسه آشنایی با شرکت کنندگان و آشنایی والدین با اختلال رفتاری	اول
سروری (۱۳۸۷)	۱- آشنایی با نیاز های حیاتی از نظر آدلر ۲- آشنایی با سبک های فرزند پروری ۳- خصوصیات کودکان پرورش یافته با دو رویکرد اشتباه ۴- ویژگی فرزند پروری بر اساس اصول دموکراتیک و نتایج آن	آشنایی با فرزند پروری	دوم
مبینی (۱۳۹۱)	آشنایی با اهداف نادرست نوجوانان در موقعیت ها ۱- توجه طلبی ۲- قدرت طلبی ۳- انتقام ۴- ابراز ناتوانی	شناخت اهداف نادرست نوجوانان هیجان خواهی و نیازهای ۴ گانه	سوم

اثربخشی بسته آموزش دلگرم‌سازی والدین بر افزایش علاقه اجتماعی در نوجوانان با اختلال رفتاری □ ۱۶۷

چهارم و پنجم	مهارت ارتباطی موثر	۱- آشنایی با مولفه های ارتباطی موثر ۲- آشنایی با گوش دادن انعکاسی ۳- آشنایی با مفهوم من پیام تو پیام در ارتباط نوجوان	اسماعیلی نسب (۱۳۹۰)
ششم	پیامد منطقی و طبیعی و مقررات خانواده	۱- آشنایی با اشتباهات رایج در تنبیه و تشویق ۲- تفاوت بین تنبیه با پیامد های منطقی ۳- آموزش با مفهوم پیامد منطقی و طبیعی	امیری (۱۳۹۲)
هفتم و هشتم	ایجاد حس مشارکت همکاری	۱- آشنایی با مفهوم مشکل متعلق به کیست؟ ۲- آشنایی شیوه حل مسئله مناسب	اسماعیلی نسب (۱۳۹۰)
نهم	اهمیت آموزش و کاربرد عملی روش دلگرم‌سازی	۱- آشنایی با مفهوم و اهمیت دلگرمی ۲- تفاوت دلگرمی و تشویق ۳- راه های دلگرمی سازی خود و کودک	اسماعیلی نسب (۱۳۹۰)
دهم	مسئولیت پذیری-همدلی	۱- درک مفهوم مشارکت ۲- آموزش نحوه جلب مشارکت فرزندان ۳- مفهوم تعاون و همکاری	خباز و همکاران (۱۳۹۴)
یازدهم	هیجان خواهی -خود تنظیمی	۱- عملکرد هیجان‌ها در فرایند سازگاری انسان و فواید آن‌ها ۲- نقش هیجان‌ها در برقرار کردن ارتباط با دیگران تاثیرگذاری آن‌ها ۳- سازماندهی و برانگیزاندن رفتار انسان	اعظمی و همکاران، (۱۳۹۳)

تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از اجرای پرسشنامه‌ها از طریق نرم افزار SPSS۲۰ در دو بخش توصیفی و استنباطی (تحلیل کوواریانس) انجام پذیرفت.

یافته ها

برای بررسی این فرضیه نیز همچون فرضیه قبل از آزمون تحلیل کواریانس چند متغیره بهره گرفته شده است. نتایج در جدول ۲ ارائه گردیده است.

جدول ۲. نتایج آزمون تحلیل کواریانس چند متغیره برای بررسی تاثیر دلگرم سازی والدین بر افزایش علاقه اجتماعی

اثر	ارزش	f	درجه آزادی فرض	درجه آزادی خطا	سطح معناداری
اثر پیلایی	۰/۹۷۸	۲۳۰/۵۲	۴	۲۱	۰/۰۰۱
لامدای ویلکز	۰/۰۲۲	۲۳۰/۵۲	۴	۲۱	۰/۰۰۱
اثر هتلینگ	۴۳/۸۹	۲۳۰/۵۲	۴	۲۱	۰/۰۰۱
بالاترین ریشه ی رویز	۴۳/۸۹	۲۳۰/۵۲	۴	۲۱	۰/۰۰۱

نتایج ارائه شده جدول ۲ نشان و همچنین مقادیر f و سطوح معناداری گزارش شده نشان می دهد حداقل در یکی از متغیرهای مورد بررسی بین دو گروه تفاوت معنادار وجود دارد. به منظور بررسی دقیق تر تفاوت های مشاهده شده به بررسی درون گروهی متغیرها پرداخته می شود. نتایج این بررسی در جدول ۳ ارائه گردیده است.

جدول ۳. نتایج مقایسه بین گروهی برای تاثیر دلگرم سازی والدین بر افزایش علاقه اجتماعی در دو گروه آزمایش و کنترل

متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	f	سطح معناداری
مسئولیت پذیری-انجام تکلیف	۶۵۳۹/۵۳	۱	۶۵۳۹/۵۳	۹۰/۱۹	۰/۰۰۱
ارتباط با مردم-همدلی	۲۲۵۹/۸۷	۱	۲۲۵۹/۸۷	۴۲/۵۶	۰/۰۰۱
جرات-اطمینان	۲۲۵۱/۴۸	۱	۲۲۵۱/۴۸	۶۸/۵۱	۰/۰۰۱
احساس کهنتری و تلاش برای برتری	۳۷۵۶/۰۸	۱	۳۷۵۶/۰۸	۷۷/۶۳	۰/۰۰۱

با توجه به مقادیر f و سطوح معناداری گزارش شده در جدول می توان گفت در تمامی متغیرهای مورد بررسی در بین گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری وجود دارد. بررسی یافته های توصیفی ارائه شده در پس آزمون نشان می دهد در متغیرهای مورد بررسی گروه آزمایش میانگین های بالاتری نسبت به گروه کنترل دارند. نتایج ۳ نشان می دهد این تفاوت های مشاهده شده معنادارند بنابراین می توان فرض محقق را مبنی بر اینکه بسته آموزش دلگرم سازی والدین موجب افزایش علاقه اجتماعی در نوجوانان با اختلال رفتاری می شود را مورد تایید قرار داد.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف اثربخشی بسته آموزش دلگرم سازی والدین بر افزایش علاقه اجتماعی در نوجوانان با اختلال رفتاری انجام شد. نتایج نشان داد آموزش دلگرم سازی والدین موجب افزایش علاقه اجتماعی در نوجوانان با اختلال رفتاری می شود. این یافته با نتایج پژوهش ملچینگ (۲۰۱۱)، واتس و پترزاک (۲۰۰۰)، سلیمی و همکاران (۲۰۱۵) و اسپوهرت و همکاران (۲۰۱۹) همسو است و نتایج آنها را تایید می کند. در تبیین نتایج به دست آمده ابتدا باید گفت از نظر روانشناسان آدلری دلگرم سازی مهمترین تکنیک برای تغییر مشکلات رفتاری است. در دلگرم سازی مجموعه ای از مهارت های خاص شامل خودباوری، پذیرش، هدفمندی، فرمول بندی رفتار در قالب مثبت و علاقه اجتماعی ارتقا داده می شود. در همین راستا، ملچینگ (۲۰۱۱) در پژوهشی به بررسی رابطه بین دلگرم سازی و علاقه اجتماعی از نقطه نظر آدلری ها پرداخت. در این پژوهش ۸۲۹ دانش آموز از ۶ مدرسه دبیرستانی از فرهنگ های مختلف مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج این پژوهش نشان داد که

بین علاقه اجتماعی و دلگرم سازی رابطه مستقیم وجود دارد به این معنی که با افزایش دلگرم سازی میزان علاقه اجتماعی در دانش آموزان افزایش می‌یابد. از سوی دیگر دلسرد شدن علاقه اجتماعی و افزایش پرخاشگری و عصبانیت را در دانش آموزان در پی داشت. ذکر این نکته حائز اهمیت است که در دیدگاه آدلری خانواده به عنوان یک منظومه در نظر گرفته می‌شود. در نتیجه استرس تنیدگی در هر یک از اعضای خانواده می‌تواند به مشکلات در سایر اعضای خانواده منجر شود. در واقع ارتباط والد - فرزند بسیار مهم در نظر گرفته می‌شود. در همین راستا، مبینی (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی آموزش دلگرم سازی به کاهش تنیدگی در والدین کودکان با اختلال رفتاری پرداخت. در این پژوهش ۱۵ مادر تحت تاثیر آموزش دلگرم سازی قرار گرفت که نتایج نشان داد آموزش دلگرم سازی می‌تواند به کاهش تنیدگی در والدین با اختلال رفتاری منجر شود.

به طور کلی می‌توان اظهار داشت که رفتارهای مشکل‌زا و مخرب در نظریه روانشناسی آدلری براساس یک الگوی روان شناختی مورد بررسی قرار می‌گیرد. براساس این نظریه، رفتارهای مخرب و ناکارآمد از قبیل اختلال‌های رفتاری با فقدان دلگرم سازی و احساس تعلق رابطه داشته و می‌تواند به یک منطق شخصی نامناسب ختم شود و در ادامه به یک سبک زندگی و پویایی‌های شخصیتی منجر شود که باعث می‌شود که فرد در قبال دیگران احساس برتری کند. این در حالی است که احساس برتری در فرد می‌تواند با رفتارهای خصومت آمیز و واکنش‌های هیجانی منفی رابطه داشته و روابط سالم و مثبت را به چالش بکشد. براساس نظریه آدلری، همه انسان‌ها به یک سیستم اجتماعی متعلق هستند، از آنجایی که خانواده سنگ بنای اولیه هر سیستم اجتماعی، که در آن هر فرد یاد می‌گیرد چگونه با دیگری برخورد نماید، به حساب می‌آید، تجربیات در خانه می‌تواند به عنوان مدل‌هایی برای روابط آینده و علاقه اجتماعی در نظر گرفته شود. در جریان خانواده است که کودک یاد می‌گیرد حس تعلق و شرکت در جامعه به صورت معنادار را تجربه کند. که این امر برای رشد رفتار هدفمند بسیار سودمند است (ابوالقاسمی و همکاران، ۱۳۹۱). از نظر آدلر، تمامی رفتارها هدفمند هستند و مهمترین هدف در نوجوانی یافتن احساس تعلق و معناگرایی زندگی است. همانطور که به طور طبیعی نوجوانان از والدین خود احساس استقلال می‌کنند، آنها اقتدار والدین را زیر سوال می‌برند و رفتارها و عقاید آنها را نمی‌پذیرند. در این دوره ممکن است آنها سطح بالایی از درگیری، تعارض و دلسردی را در محیط خانه تجربه کنند. که این می‌تواند زمینه ساز مشکلات رفتاری و حتی در برخی موارد بهکاری را فراهم سازد. این امر باعث می‌شود تا نوجوان احساس طرد شدگی و حقارت را تجربه نمایند. دلرم سازی فرزندان به معنی مداخله در تصمیم‌گیری آنها نیست، بلکه فراهم آوردن شرایطی که در آن علاقه اجتماعی رشد یابد (سیگل، ۲۰۱۵). در جریان دلگرم سازی والدین به فرزندشان

کمک می کنند تا احساس تعلق را افزایش دهند و جایگاه خود را درک کنند. در جریان دلگرم سازی است که نوجوانان تفکرات و باورهای اشتباه را اصلاح نمایند و از حالت اجتناب به علاقه اجتماعی روی بیاورند. ذکر این نکته نیز حائز اهمیت است دلگرم سازی کمک می کند که در ارتباط والد-فرزند سه مولفه تقویت شود: آگاهی، ارتباط و حمایت. پژوهش حاضر واجد محدودیت هایی بود که عمده ترین آنها انتخاب افراد نمونه شامل والدین نوجوانان بودند. لذا در تعمیم نتایج به دست آمده به سایر گروه های سنی، جنسی و قومیتی باید احتیاط کرد. داده ها با استفاده از پرسشنامه های خودگزارش دهی تهیه شده اند که ممکن است سوگیری های پاسخ دهی در آنان وجود داشته باشد. بنابراین پیشنهاد می شود آموزش دلگرم سازی به والدین، جهت توجه به نیازهای اساسی و رابطه صحیح با دانش آموزان داده شود. جلساتی با والدین از شیوه های والدگری و نوع درست برخورد با این کودکان و آموزش آن ها در زمینه حل تعارضات، ارتباط مؤثر و کمک به رشد عاطفی و شناختی فرزندانشان تشکیل شود.

منابع

- ابولقاسمی، ش؛ فلاحی، س؛ بابئی، ط؛ و حجت، س ک. (۱۳۹۱). مقایسه اثربخشی آموزش دلگرم‌سازی و مهارت های زندگی بر خودکارآمدی همسران معتادان. *مجله دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی*، ۴(۳): ۳۰۰-۲۹۳.
- اسماعیلی نسب، م.علیزاده، ح.احدی، ح. دلاور، ع.، واسکندری، ح. (۱۳۹۰). مقایسه اثربخشی دو روش آموزش والدین با رویکرد آدلر - درایکورس و بارکلی بر بهبود مؤلفه های محیط خانواده در خانواده های دارای فرزندان با اختلال سلوک. *روانشناسی بالینی*، ۱ (۴۳)، ۷۰-۴.
- انیسی، جعفر، سلیمی، حسین. میر زمانی، محمود. رئیسی، فاطمه. نیکنام، مژگان (۱۳۸۶). بررسی مشکلات رفتاری نوجوانان. *علوم رفتاری*. ۱، ۲، ۱۶۳-۱۷۰.
- خباز، م. علیزاده، ح. دلاور، ع. صغری ابراهیمی، ق. رستمی، ر. بهجتی، ز. (۱۳۹۴). تأثیر برنامه آموزش علاقه اجتماعی (مادر-کودک) بر ارضای نیازهای بنیادین روانشناختی کودکان با اختلال نافرمانی مقابله‌ای. *پژوهشهای کاربردی روانشناختی*، ۶ (۴)، ۳۰-۱۵.
- سهرابی، فائزه؛ خانجانی، زینب؛ و زینالی، شیرین. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش فرزند پروری والدین بر کاهش علایم اختلال سلوک و بهبود سبک های فرزند پروری. *مجله دانشگاه علوم پزشکی گرگان*، ۱۷ (۲): ۳۰-۲۴.
- سیف، د. بشاش، ل. لطیفیان، م. (۱۳۸۳). تأثیر ابعاد ادراک خود بر روابط اجتماعی با همسالان در نوجوانان مراکز آموزشی استعدادهای درخشان و مدارس عادی. *مجله روانشناسی*. ۸، ۱، ۸۶-۹۷.
- صفاری نیا، مجید؛ و مهمان نوازان، اشرف. (۱۳۹۳). تأثیر آموزش خود دلگرم‌سازی بر ارتقای مهارت های جرات ورزی و خودکارآمدی عمومی زنان سرپرست خانوار. *فصلنامه زن و جامعه*، ۵(۴): ۱۳۰-۷۴.
- عابدینی، ی. (۱۳۸۲). رابطه موفقیت تحصیلی، راه های مقابله با تنیدگی و جایگاه اجتماعی - اقتصادی در نوجوانان دختر. *مجله روانشناسی*. ۷، ۱، ۱۷-۳۰.
- مبینی، ا. (۱۳۹۱). بررسی اثر بخشی آموزش خود دلگرم‌سازی به مادران بر کاهش تنیدگی والدینی در مادران دارای فرزندان با اختلال های رفتاری. *پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده. دانشگاه علامه طباطبائی*.
- Erentaitė, R., Vosylis, R., Gabrielavičiūtė, I., & Raižienė, S. (2018). How does school experience relate to adolescent identity formation over time? Cross-lagged associations between school engagement, school burnout and identity processing styles. *Journal of youth and adolescence*, 47(4), 760-774.
- Ergüner-Tekinalp, B., & Terzi, Ş. (2016). Coping, social interest, and psychological birth order as predictors of resilience in Turkey. *Applied Research in Quality of Life*, 11(2), 509-524.
- Frank, M. L., & Shoshana, A. (2019). " It was a kind of togetherness feeling": An Exploration of Social Interest in Early Recollections. *The Journal of Individual Psychology*, 75(1), 42-57.
- Fung, T. Y., & Webster, R. (2018). Perceived Social Support, Social Interest, and Mental Health: Testing a Mediator Model. *The Journal of Individual Psychology*, 74(2), 157-171.

- Hassan, B., Vignoles, V. L., & Schwartz, S. J. (۲۰۱۸). Researching identity styles in Pakistan: Confirmatory factor analysis and associations with commitment and value priorities. *Identity*, ۱۸(۳), ۲۳۲-۲۴۶.
- Humayun, S., & Scott, S. (۲۰۱۴). Management of antisocial behaviour in childhood. *Clinical Topics in Child and Adolescent Psychiatry*, ۸(۳): ۵۷-۷۳.
- Lucena, J. A., Vallejo, K. O., & Jaua, M. Y. D. (۲۰۱۸). Characterization of the public and massive construction of social interest houses developed since ۲۰۰۵ in Lara State. Venezuela.
- Melching, Jessica. A (۲۰۱۱). Exploring pawn-adolescent conflict: An examination of correlates and longitudinal (reactors in early adolescence, a thesis submitted to the graduate faculty of the University of New Orleans in partial fulfillment of the requirements.
- Papagno, C., & Trojano, L. (۲۰۱۸). Cognitive and behavioral disorders in Parkinson's disease: an update. I: cognitive impairments. *Neurological Sciences*, ۳۹(۲), ۲۱۵-۲۲۳.
- SALIMI, B. H., FARKOORAVAND, P., & YOUNESI, J. (۲۰۱۵). The Effectiveness of Self-Encouragement Training in Mental Health of Women with Addicted Spouses.
- Schubert, M., Hegewald, J., Freiberg, A., Starke, K. R., Augustin, F., Riedel-Heller, S. G., ... & Seidler, A. (۲۰۱۹). Behavioral and emotional disorders and transportation noise among children and adolescents: a systematic review and meta-analysis. *International journal of environmental research and public health*, ۱۶(۱۸), ۳۳۳۶.
- Siegle, D. (۲۰۱۵). Increasing student mathematics self-efficacy through teacher training. *Journal of advanced Academics*, ۱۸:۲۷۸-۳۱۲.
- Slemrod, T., Wood, L., Hart, S., & Coleman, W. (۲۰۱۸). Science Instruction for Secondary Students with Emotional or Behavioral Disorders: A Guide for Curriculum Development. *Journal of Science Education for Students with Disabilities*, ۲۱(۱), ۸۲-۹۴.
- Watts, R.E. Pietrzak, D. (۲۰۰۰). Adlerian Encouragement and the Therapeutic Process of Solution-Focused Brief Therapy. *Journal of Counseling & Development*. ۷۶, ۴, ۴۱۲-۴۲۶.
- Wolfe, D. A., & Mash, E. J. (Eds.). (۲۰۰۶). *Behavioral and emotional disorders in adolescents: Nature, assessment, and treatment*. Guilford Press.